

Politika Lidové fronty a její vliv na antisystémovost KSČ*

Peter Popálený

Abstract /

Politics of the People's Front and its impact on the anti-system nature of the Communist Party of Czechoslovakia

This article is devoted to the Communist Party of Czechoslovakia, the influence of the concept of the People's Front adapted within the scope of the Communist International, and its impact on the anti-systemic attitudes of Czechoslovak communists. The theoretical starting point is Sartori's classic theory of the anti-systemic party. Within the scope of First Republic Czechoslovakia, the Communist Party of Czechoslovakia undoubtedly represented an anti-systemic party, but the attitudes and intensity of manifestations underwent a certain development. The Communist International, and its Moscow leadership had a crucial influence on the policy of Czechoslovak communists. Its individual directives and concepts fundamentally affected what happened in the party. The core policies, or more precisely starting points, included the United Front and the People's Front. The interpretation and realization of both of these policies were accompanied by ambiguity, and often conflicting interpretations. In spite of these facts, the People's Front meant a fundamental turnaround in many respects, but of importance was that the objective, in the form of the proletariat's dictatorship, remained unchanged. In the 1930s, under the influence of domestic and international situations, and shielded by the policy of the People's Front, Czechoslovak communists managed to gradually connect with a significant part of society. The reason for their success was the obscuring of anti-systemic attitudes, complemented by a populist approach, and last but not least an appeal to national sentiment. The active support for the policy of the People's Front, and the devotion to the Communist International maintained the Moscow leadership's favor. The future after World War II was proof of how effective such an approach was.

Keywords /

Communist Party of Czechoslovakia, anti-system party, Communist International, bolshevism, People's Front, United Front

* Tento článek vznikl jako dílčí výstup v rámci řešení vědecko-výzkumného záměru Metropolitní univerzity Praha „Politické vědy, kultura, média, jazyk, kód projektu 68-01“, financovaného z podpory na Dlouhodobý a koncepční rozvoj výzkumné organizace v roce 2019

Úvod

Prvorepublikové Československo je spojeno s řadou politických stran, které ovlivňovaly její směřování. Mezi ty relevantní bezesporu patří i Komunistická strana Československa (KSČ) reprezentující antisystémový prvek v rámci tehdejšího politického systému. Českoslovenští komunisté byli od svého ustavujícího sjezdu v roce 1921 jednou z podřízených sekcí Komunistické internacionály se sídlem v Moskvě, což bezesporu ovlivnilo jejich profilaci a další vývoj. Právě úzké vazby na nadnárodní komunistickou organizaci, reprezentující především mocenské zájmy Sovětského svazu, mnohdy vedly ke konfrontaci s prvorepublikovým demokratickým režimem. Politika československých komunistů se tak často ocitala v řadě zcela protichůdných obrátů a její směřování bylo mnohdy velmi nesrozumitelné a nepředvídatelné i jejím samotným členům. Vedle mnoha direktiv přijatých v rámci Komunistické internacionály měla specifické místo politika lidových front z 30. let minulého století, která přinesla řadu zásadních změn v postojích a přístupu komunistů v jednotlivých členských zemích. Cílem strategie lidových front měl být boj proti fašismu a nacismu, ale také snaha v rámci tohoto boje oslovit a získat podporu široké veřejnosti, která by ve svém důsledku znamenala výrazné posílení pozic jednotlivých komunistických stran.

Stěžejní část této práce je zaměřena na posun a v některých oblastech přímo obrat v politice československých komunistů, vyvolaný a zejména umožněný přijetím politiky lidové fronty v rámci prvorepublikové Československé republiky (ČSR). Ústřední otázkou je, zda a do jaké míry měla strategie lidových front vliv na případné oslabení antisystémových postojů KSČ a zda měla změna politiky a rétoriky československých komunistů požadovaný vliv na jejich vnímání ze strany společnosti a ostatních politických stran. Úvodní pasáž článku je proto věnována základnímu vhledu do klasické Sartoriho teorie antisystémové strany. Tento analytický rámec bude následně aplikován na politiku KSČ s cílem zjistit, do jaké míry naplňuje jednotlivé dílčí charakteristiky. Následující kapitoly se budou věnovat pojetí Lidové fronty z perspektivy představitelů Komunistické internacionály a samotných československých komunistů i z pohledu rozdílu mezi požadavky a realitou.

Pro účely studie byl zvolen empiricko-analytický přístup vycházející z neutrálního postoje, který umožňuje nejlépe pracovat s dokumenty a tematikou stále budící řadu kontroverzí. Dále je využita diachronní komparace s cílem zjistit, zda došlo ke změně případné antisystémovosti KSČ před nebo po přijetí politiky Lidové fronty. Ukazatelem posunu v přístupu komunistů budou nejen prohlášení jejich vedoucích stranických představitelů, ale také reálné kroky a ochota spolupracovat s ostatními demokratickými politickými subjekty, a v neposlední řadě změny v počtu členů strany. V rámci komparace bude dále využita metoda obsahové analýzy, která se zaměří nejen na dokumenty Komunistické internacionály, ale také na periodika a tiskoviny vydávané československými komunisty a na reakce ostatních politických stran.

Vývoji KSČ v rámci první republiky je věnována řada publikací a článků zejména z období po ukončení druhé světové války a uchopení moci KSČ. Problematika Lidové fronty

má v této literatuře bezesporu své místo, ale přináší řadu rozporů v hodnocení i v přístupu samotných komunistů. Výsledkem je tedy především deskripce jednotlivých událostí, mnohdy značně upravená z ideologických důvodů. Bezesporu velmi zajímavá je, navzdory době svého vzniku, Hájkova kniha *Jednotná fronta: k politické orientaci Komunistické internacionály v letech 1921–1935* (Hájek 1969), nebo Hrbatova publikace *Komunistická internacionála a protifašistické hnutí v letech 1933–1935* (Hrbata 1963). Z publikací zahraničních autorů vydaných v českém jazyce lze zmínit zástupce dvou pomyslných pólů. Kniha sovětských autorů z roku 1966 *Obrat v politice Kominterny* (Lejbzon – Širinja 1966) nepřekračuje řadu ideologických stereotypů.¹ Zcela jiný pohled na období spojené s politikou lidových front nalezneme v McDermottově a Agnewově práci s názvem *Kominterny* (McDermott – Agnew 2011).

1 / Antisystémová strana v teoretické perspektivě

Pokud má být KSČ v meziválečném období označena za antisystémovou (z tohoto pohledu bude následně zkoumán vliv Lidové fronty na projevy její antisystémovosti), je důležité definovat základní znaky opravňující ji takto nazvat. Východiskem bude dnes již klasický Sartoriho koncept „antisystémové strany“ publikovaný v roce 1976 (Sartori 2005).² Antisystémová strana se stala stěžejním atributem při vlastní definici polarizovaného pluralismu, který je založen na ideologické vzdálenosti – polarizaci (Kubát 2010: 72). Relevantní antisystémová strana³ reprezentuje ideologickou opozici způsobenou polarizací, která je dána ideologickou vzdáleností příznačnou pro polarizovaný pluralismus.

Vlastní definice antisystémovosti existuje v širší a striktnější podobě. Příčinou jsou posuny ve stupni a intenzitě „*antipostojů*“ v závislosti na čase. Velmi podstatná je i odlišná forma antisystémovosti jednotlivých antisystémových stran. Jejich záporný poměr k danému systému pokrývá celou šíři od „*odcizení*“ a nesouhlasu až po „*protest*“. Jedná se o rozdílnou formu a nikoli stupeň. Problematické je však rozdělení na empirickém základě z důvodu velikosti voličské základny, která reprezentuje celou škálu těchto postojů a názorů. Voliči mohou na jedné straně vyjadřovat svůj protest a na druhé straně může být stranické vedení odcizeno. Odlišný přístup lze vysledovat i v případě, kdy je samo vedení politické strany ideologicky motivováno, ale členská základna je konfrontovaná s každodenními problémy ve snaze o zabezpečení svých základních životních potřeb. Naprosto jiná je ale situace z hlediska politického systému a dopadu na něj. V tomto případě není zásadního rozdílu mezi „*odcizením*“ nebo „*protestem*“, protože sami čelní představitelé (vláda konfrontovaného systému) jsou vystaveni stejným každodenním nesnázím, a proto můžeme politickou stranu chápat jako unitárního aktéra (Sartori 2005: 137).

Nehledě na to, zda jsou antisystémové strany odmítající nebo protestní, respektive parlamentní nebo mimoparlamentní,⁴ je legitimita systému a jeho podpůrných základů cílem útoků všech těchto stran. Záměrem je popřít legitimitu daného systému ve snaze vyvolat

jeho krizi. Odlišnosti u těchto opozičních stran je však možné pozorovat v oblasti ideologie. Protestní strany v porovnání se stranami zastupujícími odcizenou, případně cizí ideologii, nemají za cíl změnu samotného systému vlády, ale vládu jako takovou. Opozice reprezentující cizí ideologii je tedy „*opozicí ohledně principů*“, nikoli však „*opozicí ohledně problémů*“. Antisystémová strana představující cizí ideologický prvek vystupuje proti danému politickému systému formou odpovídající její maximálně možné ideologické vzdálenosti. Je otázkou, jak uchopit revoluční strany, které jsou aktivní ve svých revolučních přípravách a vyjádřeních. Takovéto politické strany jsou bezesporu antisystémové, ale antisystémové strany nemusí být naopak revoluční. Společným jmenovatelem pro všechny takovéto strany je skutečnost, že strana může být plně akceschopná zevnitř, stejně jako zvenčí daného systému, a to bez ohledu na svou strategii a taktiku na základě nekalé infiltrace nebo zřejmých obstrukcí (Sartori 2005: 138).

V následujících pasážích budou jednotlivé definiční znaky Sartoriho antisystémové strany aplikovány na KSČ v období první republiky. Jedním ze základních definičních znaků antisystémové strany je její delegitimační vliv s cílem podkopat legitimitu systému, k němuž je v opozici. KSČ byla významnou opoziční stranou, která velmi aktivně vystupovala proti samotnému společenskému systému a vládě, která ho reprezentovala. Vlastní intenzita této antisystémovosti však v několika obdobích doznala jistého utlumení. V prvních letech po vzniku ČSR došlo k oslabení antisystémových postojů (Rupnik 2002: 118; Barnard 1991: 137). Příčiny změny je možné nalézt zejména v zahraničně politické situaci, nacionálnímu vzepětí spojeném se vznikem samostatného státu, ale také stavu samotné komunistické strany. Velká část členské základny a stranických vůdců nově vzniklé KSČ pocházela ze sociální demokracie a jejich poměr ke stále se ještě tvořícímu demokratickému státu nebyl tak odmítavý jako u zastánců radikální bolševické linie. K dalšímu oslabení došlo ve 30. letech, které jsou spojeny s nástupem fašismu a nacismu v Evropě. Již plně bolševizovaná KSČ patřila mezi nejoddanější strany působící v rámci Komunistické internacionály. Příčinu vedoucí k oslabení antisystémových postojů lze spatřovat ve změně politiky vedení Komunistické internacionály ztělesněné v konceptu Lidové fronty. Cílem bylo zastřešit a integrovat protifašistická a protinacistická hnutí a strany za dohledu a pod vlivem moskevského vedení Komunistické internacionály (Reiman 1961: 340). Snaha o obranu ČSR ze strany československých komunistů byla ve svém důsledku obranou Sovětského svazu (Zinner 1963: 55). Navzdory změnám v intenzitě antipostojů bylo snahou KSČ po celé prvorepublikové období podkopávat samotné základy a legitimitu demokratického systému.

Důležitým znakem antisystémové strany je její ideologie, která vychází a ztělesňuje zcela cizí a nepřátelské prvky v porovnání se systémem, ve kterém se nachází. KSČ po celou dobu první republiky reprezentovala ideu komunismu. Cílem měla být beztrždní společnost spojená s diktaturou proletariátu a pod vládou jediné (komunistické) strany. Snahy o naplnění takovéto ideologie byly v zásadním protikladu k demokratickým hodnotám a ideovému pojetí politiky prvorepublikového Československa, byť ne vždy v dokonalé podobě.⁵ Komunisté velmi často vystupovali proti demokratickému systému, ale současně rádi

využívali jeho možností a neváhali se jeho hodnotami zaštiťovat. KSČ tak bezesporu zosobňovala cizí ideologii v rámci prvorepublikového systému, a co víc, podléhala ideologickému vedení cizího státu, v podobě Komunistické internacionály, již byla sekci.

Završením snah každé antisystémové strany (komunistické strany nevyjímaje) je bezesporu změna systému, ve kterém se nachází. Bez obměny systému nebylo možné naplnit cíle a ideologické požadavky reprezentované KSČ. Pro dosažení svých cílů byla KSČ připravena v rámci revolučních změn akceptovat i otevřené násilí vůči svým odpůrcům.

KSČ byla od svého vzniku stranou revoluční a současně antisystémovou. Navzdory skutečnosti, že v některých obdobích docházelo účelově k zastření nebo oslabení některých dílčích definičních znaků, cíl byl stále stejný a tím byla změna systému. Po celé své působení v rámci prvorepublikového systému byla komunistická strana destabilizujícím faktorem a představitelkou cizí ideologie. Na základě naplnění definičních znaků lze konstatovat, že KSČ v rámci první republiky byla antisystémovou stranou.

2 / Od jednotné fronty k lidové frontě

Komunistická internacionála od svého vzniku v roce 1919 určovala svým členským sek-cím (jednotlivým národním komunistickým stranám) jejich politiku a směřování. Jedna direktiva střídala druhou a nebylo výjimkou, že docházelo k jejich vzájemnému popře-ní. Často byla i realita v jednotlivých zemích velmi vzdálená od přání i představ vedení Komunistické internacionály. Za takovéto situace nebylo výjimkou odstranění nepohodl-ných členů komunistické strany s odkazem na naplňování požadavků moskevského vedení.

Mezi zásadní politiky zastřešující řadu jednotlivých nařízení bezesporu patřily koncepty jednotné a lidové fronty. V mnoha ohledech měly různé cíle, ale co je spojovalo, byla snaha oslovit i nekomunistickou část společnosti. Kořeny jednotné fronty lze vysledovat již na po-čátku 20. let ještě za Leninovy účasti. Cílem měla být aktivizace dělníků v zápase o naplnění základních cílů komunismu a přiblížení socialistické revoluce (Lejczon – Širinja 1966: 157). Důvod byl však velmi prozaický. Požadavek na světovou nebo alespoň evropskou proletář-skou revoluci byl zcela nereálný a byl i v rozporu s ekonomickými a zahraničněpolitickými zájmy Moskvy.

Výsledkem byla politika spojující požadavky na podporu a obranu vznikajícího Sovětského svazu a snaha o indoktrinaci členských základů nekomunistických socialistických politic-kých stran a odborů. V některých případech, bylo-li to nevyhnutelné, mohlo dojít ke krátké spolupráci s těmito stranami. Spory v rámci komunistické strany o podobu jednotné fron-ty přetrvávaly s odkazem na novou situaci a úkoly. Část komunistů požadovala vytvoření jednotné fronty „zdola“ a reformisty označovala za iniciátory jednotné fronty „shora“, která měla sloužit jako nástroj k oslabení a zdiskreditování skutečné jednotné fronty vytvořené na třídním základě (Hájek 1928: 747–748). Sama Komunistická internacionála však ještě stále nevyklučovala možnost vyjednávání a spolupráci s představiteli reformistů.⁶ Strategie

jednotné fronty bez ohledu na celou řadu změn a protichůdných kroků byla prezentována a akceptována vedením Komunistické internacionály do konce roku 1928 (McDermott – Agnew 2011: 44).

Jedním z milníků ve vývoji komunistického hnutí představuje VI. kongres Komunistické internacionály konaný v Moskvě v létě 1928. Ústředním motivem jednání byl boj proti oportunistu a „pravé úchylce“ v rámci všech komunistických stran (Bieliková a kol. 1984: 224). Kongres tak potvrdil nekompromisní bolševizaci a „obrat doleva“, který započal již v roce 1926. Nadcházející etapa vývoje, často označovaná jako „třetí období“, byla ve znamení stupňující se agresivity jednotlivých národních sekcí vůči všemu a všem, co nebylo v souladu s bolševickým pojetím (McDermott – Agnew 2011: 94–95). Výsledkem byla zvyšující se izolace a projevy antisystémovosti komunistických stran.

Kongres měl i zásadní dopad na vývoj KSČ. Exekutiva Komunistické internacionály (EKI) vyslovilo nespokojenost s prací a směřováním československých komunistů a dalo podnět pro vytvoření zvláštní komise v čele s Klementem Gottwaldem. V otevřeném dopise výkonný výbor Komunistické internacionály dále vytýkal československým komunistům množství nedostatků včetně nedostatečného a nesystematického postupu proti oportunismu ve všech jeho podobách (Zápotocký 1928: 792–795). Požadované změny ve směřování kurzu československých komunistů našly své naplnění na V. sjezdu KSČ v únoru 1929.⁷ Gottwaldovo bolševické křídlo převzalo iniciativu a vedení strany. Cílem bylo uskutečnit, v rámci důsledné bolševizace, očistění strany od sociálnědemokratických tradic, které měly být zdrojem pravého nebezpečí. Nekompromisní a aktivní postup proti všemu nebolševickému měl plnou podporu ze strany vedení EKI (*Protokol V. řádného sjezdu KSČ* 1978: 363–366). Zasedání ÚV KSČ konané v srpnových dnech tohoto roku již plně souhlasilo se všemi usneseními X. pléna EKI. Úkolem byl ovládnout odborové hnutí a aktivně potírat všechny projevy sociálfašismu vycházejícího z II. internacionály, spolupráce s ostatními levicovými stranami byla zapovězena. Usnesení ve své samostatné kapitole požadovalo od všech komunistů bez rozdílu podporu a obranu Sovětského svazu, nehledě na zájmy dané země (*Od VI. sjezdu Kominterny až k 1. srpnu: O situaci a úkolech komunistických stran* 1929: 113–132). Českoslovenští komunisté, plně respektující požadavky Komunistické internacionály a jejího moskevského vedení, se vydali na cestu vedoucí do izolace, vnitřního soupeření a boje proti demokratickému systému první republiky.

VI. sjezd KSČ, který proběhl v březnových dnech roku 1931, plně korespondoval s požadavky Komunistické internacionály. Gottwald neopomněl upozornit na hrozbu nacionálfašismu a fašistické diktatury, ale také na nebezpečí sociálfašismu. Nejen českoslovenští komunisté měli povinnost chránit Sovětský svaz před všemi nepřáteli včetně domácí buržoasie (*Protokol VI. řádného sjezdu KSČ* 1931: 15–28). Naopak Československo bylo prezentováno jako imperialistický stát vykořisťující a potlačující ostatní národnosti v něm přítomné (*Protokol VI. řádného sjezdu KSČ* 1931: 133–135). Je důležité připomenout, že KSČ byla parlamentní stranou a tyto postoje se zákonitě promítaly i do projevů jejich poslanců na parlamentní půdě, což vedlo jen k další destabilizaci vnitropolitické situace. Jejich postup

byl však v souladu s politikou Komunistické internacionály i s postoji VI. sjezdu KSČ, který vnímal hospodářskou situaci, nástup nacismu a fašismu jako šanci pro změnu samotného systému (*Program KI a usnesení VI. sjezdu KSČ 1931*: 64).

Konečným uchopením moci Stalinem v rámci Všesvazové komunistické strany (bolševiků) (VKS(b)) a upevnění jeho vlivu v rámci Komunistické internacionály mělo dopad i na vnímání nacismu a fašismu. Teoretické práce nejen Antonia Gramsciho byly nahrazeny řadou bolševických hesel hlásajících poslední stádium kapitalistické společnosti vyjádřené těmito diktaturami. Bolševický přístup zcela opomíjel skutečnost, že tyto diktatury vedou i k likvidaci části buržoazie a zejména ke konci parlamentní demokracie. Byla to ale právě parlamentní demokracie, které umožňovala participaci levicovým stranám na moci a samu existenci komunistických stran (McDermott – Agnew 2011: 121). Politika komunistických stran doplněná o boj se sociálfašisty a neustálé útoky na základy demokratických systémů přinášely své plody i v případě československých komunistů. Část společnosti a státní aparát je začal vnímat jako stejné, ne-li větší nebezpečí než fašismus.

Českoslovenští komunisté byli stále častěji konfrontováni s měnící se vnitropolitickou situací. Zcela nesmyslné útoky na sociální demokracii, pod heslem boje proti sociálfašismu a snaze získat část společnosti a dělnických mas na svou stranu, nepřinášely úspěchy a naopak docházelo k nebezpečnému odlivu dělníků k extrémní pravici. Pokusy o zvýšení vlivu na odborové dění a situaci v závodech narážely na zásadní problém vyplývající ze skutečnosti, že v tomto období bylo pouhých 16 % členů strany přítomno v závodních buňkách. Úspěšnost případných protestních akcí organizovaných pouze komunisty komplikovala i vysoká nezaměstnanost v jejich řadách dosahující 40 % (Reiman 1961: 305).

Za nastalé situace postupně sílily hlasy upozorňující na nesmyslnou sektářskou politiku Komunistické internacionály. Cílem mělo být alespoň částečné oslabení politiky vycházející z boje proti sociálfašismu. Navzdory oficiálně přetrvávajícímu odmítání spolupráce komunistů s čelnými představiteli sociálních demokratů došlo k jistému posunu ve vnímání středních a nižších sociálnědemokratických organizačních článků. Změnu postoje části komunistů bylo možné spatřit v rámci konání mostecké stávk, která byla svým rozsahem do té doby největším protestním vystoupením (Reiman 1961: 307). Úspěch stávk měl pozitivní reakci i u vedení KSČ jako doklad širšího uplatnění myšlenky jednotné fronty. Čelný představitel strany Josef Guttmann i na základě těchto událostí vystoupil s kritikou konceptu sociálfašismu na XII. plénu EKI koncem léta 1932 a ve svém důsledku i kritikou politiky Komunistické internacionály. Ve svém projevu dále kritizoval chybnou politiku Komunistické strany Německa nevyužívající možnosti jednotné fronty v boji proti nacismu. Podporu našel překvapivě i u jinak oddaného stoupence politiky Komunistické internacionály Gottwalda. Jeho podpora však měla velmi krátké trvání a na základě zamítavého postoje EKI rychle změnil své stanovisko. Výsledkem bylo obvinění Guttmanna z trockismu⁸ a následné vyloučení ze strany v prosinci 1933 (McDermott – Agnew 2011: 119). Vedení Komunistické internacionály dále ve své rezoluci uložilo ÚV KSČ důsledně vystoupit proti pravicově oportunistickým projevům ve straně a zamezit nekoordinovanému růstu politické

angažovanosti mas. Komunisté měli nadále aktivně vystupovat proti sociální demokracii (Niklíček 1968: 35).

Události počátku roku 1933 v Německu měly značný dopad na československé komunisty. Požár Říšského sněmu, rozsáhlé zatýkání německých komunistů a následný zákaz samotné Komunistické strany Německa byl pro komunisty odstrašující. Za nastalé situace se zrodila výzva představitelů dvou nejsilnějších sekcí Komunistické internacionály, francouzské a československé.⁹ Klement Gottwald a Maurice Thorez vyzvali 7. dubna 1933 představitele EKI k dialogu o možné spolupráci se zástupci II. internacionály. Moskevské vedení reagovalo zcela jinak a vydalo naopak direktivu vyžadující od všech členských komunistických stran (sekcí) zahájit neodkladně boj proti II. internacionále pro její podvratnou činnost v boji proti fašismu (McDermott – Agnew 2011: 132). Českoslovenští komunisté se ocitli v patové situaci, zda reflektovat na mezinárodní a vnitropolitickou situaci, nebo plnit direktivy Komunistické internacionály.

Oddanost bolševickému paradigmatu a moskevskému vedení přetrvávala u československých komunistů i v roce 1934, a to bez ohledu na skutečnost, že část straníků měla stále větší pochybnosti o smysluplnosti vytýčené stranické linie. Guttman byl příliš živou připomínkou toho, jak se strana vypořádala s odlišným názorem a kritikou. Jednotná fronta měla být nadále nástrojem pro indoktrinování sociálnědemokratických mas a mělo urychleně docházet k očiště jednotné fronty od sociálnědemokratických funkcionářů, dělníků a sympatizantů, kteří byli v rozporu s myšlenkami a praktikami komunistické ideologie. Komunisté byli dle svého názoru jedinými opravdovými bojovníky proti fašismu (Nedvěď 1934: 28–29).

Napjatá vnitrostranická situace a problematické vnímání ze strany společnosti a státních orgánů dosáhlo v roce 1934 jednoho ze svých vrcholů. Prezidentské volby pojalo vedení KSČ v čele se svým kandidátem Gottwaldem jako demonstraci nekompromisního bolševismu. Prezidentská kampaň se nesla pod heslem „Ne Masaryk, ale Lenin“ a v květnové proklamaci komunistického poslaneckého klubu zaznělo „*Pryč s fašistickou a sociálfašistickou diktaturou! Ať žije proletářská diktatura!*“. Dopad těchto aktivit byl zcela logický. Nejen, že Gottwald nebyl zvolen, ale došlo k jeho trestnímu stíhání podle zákona na ochranu republiky. Následně byli společně s Gottwaldem zbaveni poslanecké imunity Kopecký, Krosnář a Štětka, na které byl vydán zatykač. První dva jmenovaní našli útočiště v Moskvě v rámci Komunistické internacionály, kdežto Krosnář se Štětkou zůstali v ČSR.

Pro československé komunisty nastalo v řadě ohledů paradoxní období. Stále legální politická strana, která byla podřízenou sekcí zahraniční politické organizace, měla své čelné představitele na útěku v zahraničí. Vývoj v dalších komunistických stranách v Evropě směřoval naopak ke spolupráci se socialistickými stranami v boji proti nebezpečí fašismu. Rozdílnost ve vývoji a postojích ostatních evropských komunistických stran v porovnání s KSČ dokládá dohoda francouzských komunistů se socialisty ze dne 27. července 1934, následovaná italskými komunisty 17. srpna téhož roku. Důležité je, že obě strany byly sekcemi Komunistické internacionály. Obdobná spolupráce nastala i v rámci Španělska. KSČ

i v tomto období nadále setrvala na svém antisystémovém postoji, dostala se do značné izolace a vnitrostranická situace vedla ke značnému odlivu členské základny a sympatizantů.

3 / Lidová fronta a její dopad na antisystémovou politiku KSČ

Na přelomu července a srpna roku 1935 se v Moskvě konal v pořadí již VII. kongres Komunistické internacionály. Hlavním tématem byl stále sílící fašismus a jeho dopady na členské sekce i samotný Sovětský svaz. V ústředním projevu shrnul Georgi Dimitrov situaci minulého období a přednesl tezi Lidové fronty, která mimo jiné přinesla nezanedbatelný úspěch francouzským komunistům. Ve svém důsledku jednotlivé komunistické strany stály před rozhodnutím, zda svým přístupem oslabí fašistické tendence ve společnosti nebo buržoazní demokracii. Specifická podpora buržoazní demokracie měla proběhnout formou společné fronty, ale jejím jádrem měli být sami komunisté (Dimitrov 1935: 24). Lidová fronta měla dle Dimitrova umožnit „*drobné buržoazii, rolnictvu a demokratické inteligenci, aby nejen čelily poručníkovaní a útisku klinky finančního kapitálu, nýbrž také povstaly proti němu na obranu svých životních zájmů a práv, opírajíce se o bojovné souručenství s dělnickou třídou ve státním a mezinárodním měřítku. Lidová fronta přináší východisko ze situace, ze které, jak se zdálo maloměstským vrstvám, východiska nebylo, neboť se domnívaly, že je jim souzeno podřídit se fašistickému panství*“ (Dimitrov 1937: 7). Doposud absolutně odmítavé stanovisko k případné spolupráci se sociálnědemokratickými stranami nebo dokonce podpora jejich vlád označovaných jako doklad aktivní spolupráce s buržoazií vystřídala jistá forma partnerství. Cílem měla být bezpochyby stále proletářská revoluce. Pro její uskutečnění bylo možné akceptovat i participaci na případné koaliční vládě. Zdaleka nešlo o nereálnou situaci. V květnu 1936 byli francouzští komunisté postaveni před výzvou, zda do takového vlády vstoupit (McDermott – Agnew 2011: 141).

Československým komunistům byla v Dimitrovově referátu věnována samostatná pasáž, ve které vyzýval společně s vedením EKI k hledání oblastí doposud zapovězené spolupráce.¹⁰ Nejen pro řadové členy KSČ byl kongres v řadě otázek zlomový, ale také zcela matoucí. Došlo snad k ukončení boje s pravicovým oportunistem a zrádnou sociální demokracií, která byla nositelkou sociálfašismu? Mají komunisté otevřeně podporovat, ne-li přímo participovat na vládě se sociální demokracií? Měly být zapomenuty různé formy pravicových úchylek nebo boj o odbory? Odpovědi na řadu těchto otázek ve svém důsledku zcela korespondovaly s tradicí Komunistické internacionály. Každý případ se měl řešit na základě aktuální situace dané země. Rozhodující měla být skutečnost, v jakém stádiu vývoje je buržoazní demokracie. V situaci, kdy byla u moci fašistická diktatura, mělo dojít k jejímu svržení za široké spolupráce s ostatními subjekty. Bez ohledu na všechny formy spolupráce bylo primárním cílem komunistů nastolení diktatury proletariátu a potenciální spolupráce v rámci lidové fronty měla být pouhým mezikrokem na vytýčené cestě (Dimitrov 1935: 79–80).

Pro úspěch vzájemné spolupráce byl bezesporu velmi důležitý postoj ostatních politických stran. V případě nejen sociálních demokratů byl přístup více než zdrženlivý a důvody které k tomu vedly, byly zcela logické. Na komunistických sekretariátech byli stále stejní představitelé, kteří před několika týdny oddaně bojovali proti sociálfašismu a demokracii. V dokumentech právě skončeného VII. kongresu Komunistické internacionály bylo marné hledat kritické hodnocení přístupu minulých let. Komunistické hnutí ovládal nadále nekompromisní Stalin netající se svou nenávistí ke všemu sociálnědemokratickému. Nedůvěra řady socialistů a liberálů měla být velmi záhy potvrzena. Od poloviny roku 1936 začaly koordinované a rozsáhlé moskevské procesy s domnělými zrádci (Hedeler 2004: 39). Stalinské čistky a s nimi spojený teror měl destruktivní dopad na vnímání snah moskevského vedení Komunistické internacionály a přinesl i zděšení do jejich členských sekcí.

Přijetí politiky lidových front znamenalo pro Československé komunisty možnost aktivněji ovlivňovat domácí dění a pokusit se vystoupit ze společenské izolace. Počátek roku 1935 však zdaleka nenasvědčoval zásadnímu obratu v linii strany. Vedoucí představitel Gottwald byl stále od léta minulého roku v moskevském exilu, kam uprchl před trestním stíháním v souvislosti s volbou prezidenta. Vedením strany byli pověřeni Jan Šverma a Rudolf Slánský, ale jejich reálná rozhodovací pravomoc byla silně ovlivněna Gottwaldovými příkazy a ve svém důsledku i moskevským vedením Komunistické internacionály. Již tak obtížnou situaci KSČ komplikovala skutečnost, že Gottwald zcela ztrácel kontakt s reálným politickým děním v ČSR. Održenost od reality dokumentuje i jím vydaný volební¹¹ manifest s názvem: „*Komunismus – jediná záchrana.*“ Vlastní text zcela ignoroval politickou situaci i atmosféru ve společnosti, která vyžadovala zcela jiné sdělení. V pasáži manifestu lze číst například následující. „*Všemu pracujícimu lidu Československa! Mocní tohoto světa – všechny strany kapitalistů, bankéřů a velkostatkářů – budou se snažit, aby vás znovu volebními sliby oklamali. (...) To, co navrhuji dnes představitelé měšťáckých stran jako jedinou spásu lidu, je vlastně navlas totéž, co učinili Hitler a Mussolini. (...) Ale mobilizující dělnickou třídu do boje proti hladu, my jí současně ukazujeme: Nebude konec tomuto živoření, dokud páni budou vládnout nad továrnami a šachtami, dokud hrstka bankéřských spekulantů bude rozhodovat o osudech miliónů. Existence pracujícího lidu nebude zajištěna, dokud lid nezúctuje s příčinami svých běd, s kapitalistickým systémem a s jeho vládnoucí třídou. Chce-li dělnická třída žít, musí kapitalismus zemřít! (...) Jen socialismus nahradí kapitalistický chaos socialistickým plánem a pořádkem. (...) proto, všichni pracující, postavte se pod slavné prapory komunismu! (...) S těmito silami bojují komunisté Československa v jednotné mezinárodní frontě za svržení kapitalismu a za nový socialistický svět!*“ (Gottwald 1952: 120–137).

Českoslovenští komunisté však byli nuceni vystupovat velmi opatrně nejen z obavy ze ztráty voličů, ale i z důvodů možného zákazu jejich činnosti. Výsledkem byla volební kampaň, v níž se prolínalo téma boje proti fašismu s bojem proti buržoazii. V předvečer voleb došlo k události, která částečně podpořila změnu v postoji komunistů k ČSR a také posun ve vnímání Sovětského svazu částí veřejnosti.¹² Tři dny před volbami, 16. května 1935, byla podepsána československo-sovětská smlouva, kterou KSČ prezentovala jako záštitu v boji

proti fašismu a nacismu a doklad snahy Sovětského svazu o kolektivní bezpečnost (Bieliková a kol. 1984: 290). Doposud prezentované vyhraněné antisystémové postoje byly postupně upozadovány a nahrazovány na první pohled akceptovatelnějším přístupem. Podpora proletářské demokracie sovětského formátu byla dočasně nahrazena bojem za nejširší demokracii, která v situaci, kdy stále ještě existovaly jednotlivé společenské třídy, měla být nejvýhodnější pro pracující masy (Gottwald 1952: 180). Zahraniční a vnitropolitická situace nutila KSČ a její čelné představitele k vytvoření politiky zahrnující v sobě komunistickou ideologii dočasně zbavenou nejužernějších hesel, doplněnou o nacionalistický akcent¹³ a snahu prezentovat samu sebe jako stranu pro všechny odpůrce fašismu, nacismu a obránce ČSR.

Vnitropolitická situace na podzim roku 1935, a události s ní spojené, umožnily KSČ získat vliv na politické dění ve společnosti, který mohla prezentovat občanům jako důkaz své snahy o konstruktivní spolupráci s částí demokratických stran ve snaze o stabilitu ČSR v době fašistického ohrožení. Příležitost pro formální deklaraci těchto snah se naskytlá při volbě prezidenta republiky. Masarykův zdravotní stav neumožňoval jeho setrvání v úřadu a kandidát Edvard Beneš neměl zdaleka jistou a potřebnou volební podporu. Pro komunisty se tak naskytlá příležitost podpořit socialistického kandidáta na post prezidenta republiky jako doklad snahy o vytvoření Lidové fronty, ale také možnost, jak efektivně vyřešit přetrvávající personální problémy ve straně. Komunisté měli podpořit při prezidentské volbě Beneše, který byl v mnoha ohledech přijatelný i pro Moskvu, a to výměnou za amnestii pro čelné představitele KSČ. Dohoda došla naplnění čtyři dny před vlastní volbou. Stále úřadující prezident Masaryk podepsal 14. prosince 1935 amnestii pro stíhané komunistické představitele, aby následně mohli bez obav ze zatčení hlasovat pro Beneše (Klimek 2002: 360).

Lidová fronta se stala definitivně jedním ze stěžejních východisek politiky KSČ. Dokladem byl bezesporu VII. sjezd strany v dubnu 1936. Od posledního sjezdu došlo k řadě změn na mezinárodní i domácí scéně, ale spojení s Komunistickou internacionálou nemělo být zpochybněno. V zahajovacím projevu Antonín Zápotocký jasně definoval postoje KSČ, její směřování i spjatost s komunistickou internacionálou: „*Půjdeme neochvějně a neodchýlně cestou, kterou nám ukázal VII. světový sjezd komunistické internacionály a její kormidelník, soudruh Dimitrov (...). Je to cesta mobilizace milionů proti fašismu, na obranu míru, proti hladu. Jestliže po VII. kongresu Komunistické internacionály se strana na okamžik uchýlila z této cesty, pak díky pomoci exekutivy KI v čele se soudruhem Dimitrovem chyby rychle napravila. Celá strana s nadšením schválila zásah soudruha Gottwalda (...). Celá strana a jistě celý náš sjezd je hrdý na svého vůdce, který včas a energicky zakročil. Nevyskytla se ani jedna organizace, ani jediný člen, který by s jeho zásahem nesouhlasil*“. Ve svém projevu nemohl Zápotocký opomenout samotné postavení KSČ i stále nejmocnějšího muže v rámci komunistického hnutí: „*Jsme hrdi na to, že jsme součástí jediné světové strany. Komunistické internacionály, již v čele stojí hrdinný protifašistický bojovník, nejbližší spolupracovník soudruha Stalina, soudruh Dimitrov*“ (Zápotocký 1936: 14–15).

Sjezd potvrdil další směřování KSČ jako podřízené sekce Komunistické internacionály. Posun v rétorice zaznamenal i Gottwald, který ve svém referátu „Lidovou frontu pro obranu

míru, proti Hitlerovi, za chléb a svobodu“ (*Protokol VII. řádného sjezdu KSČ 1936: 29–43*), objasnil přístup vedení EKI a jeho požadavky na zabezpečení podmínek pro splnění všech úkolů plynoucích z nové politiky Komunistické internacionály. Pokud měl doposud odmítavý a nepřátelský postoj KSČ k ČSR projít zásadní změnou, bylo nutné vysvětlit důvody v mnohém radikálních změn.¹⁴ ČSR byla i nadále vnímána komunisty jako kapitalistický a imperialistický stát, který je součástí protisovětské opozice. Gottwald obhajoval změnu postoje vedení strany novým přístupem ČSR k Sovětskému svazu nutností společného boje proti fašistickému nebezpečí. Důležitým argumentem pro spolupráci bylo i nebezpečí válečného konfliktu nacistického Německa se Sovětským svazem.¹⁵

Positivní změny (nejen) v rétorice KSČ a ve spojení s vnitropolitickou situací a stále se zhoršujícím mezinárodním vývojem otevřely reálnou možnost akceptovat některé komunistické návrhy ostatními politickými subjekty. Kladné vnímání možností a přínosu Lidové fronty případně i smlouvy se Sovětským svazem¹⁶ bylo tématem i v ostatních politických stranách. Národní socialisté ve své rezoluci (I. sekce – všeobecně politická) přijaté na XIII. valném sjezdu¹⁷ viděli ve vítězství Lidové fronty ve Francii reálnou možnost k politickému zklidnění a v případě smlouvy se Sovětským svazem možnost posílení vzájemné bezpečnosti a míru (*Rezoluce Československé strany národně socialistické 1936*). Po součinnosti z minulého roku při volbě prezidenta bylo otázkou, zda a do jaké míry by bylo možné další pokračování spolupráce komunistů s představiteli sociální demokracie a socialistů v rámci Lidové fronty. Účast zástupců těchto stran ve vládě byla stále terčem kritiky. Představitelé KSČ již nepodmiňovali participaci těchto stran v Lidové frontě jejich odchodem z vlády, ale očekávali, že komunistické požadavky budou prosazeny zástupci politických stran tvořících Lidovou frontu. Akceptování tohoto přístupu by komunistům umožnilo získat vliv na samotnou vládu i bez jejich účasti, čímž by se také vyhnuli případné kritice ze zrady bolševických metod. Nepřijatelnosti a nereálnosti těchto požadavků si byli vědomi i sami komunisté, kteří předložili další návrh v podobě vlády lidové fronty. Cílem takto sestavené vlády měla být příprava obrany ČSR pod vedením KSČ (Gottwald 1936: 35–40).

Samotní komunisté se od roku 1936 dostávali do řady dilemat. KSČ jako sekce Komunistické internacionály měla za úkol naplnit požadavky spojené s politikou lidové fronty, ale její představitelé si byli stále plně vědomi, že je jen velmi tenká a často se měnící hranice kdy mohou být obviněni ze zrady bolševismu. Již tak schizofrenní situaci ještě více komplikovala vnitřní situace VKS(b) a začínající rozsáhlé a koordinované politické procesy (Hedeler 2004: 39) a s nimi spojený stalinský teror, který se postupně přenesl i do struktur Komunistické internacionály. Dopad procesů byl devastující i mimo komunistické hnutí a rozsah a krutost represí vyvolaly oprávněně odpor z velké části socialistů a liberálů.¹⁸ Důvěryhodnost komunistů a ochota ostatních stran k úzké spolupráci byla těmito událostmi značně ovlivněna. Dalším velmi citlivým bodem se stal postoj k občanské válce ve Španělsku. Podpora ÚV KSČ přerostla od hesel v nábor dobrovolníků a jejich následný odchod do řad interbrigád. Odhlédneme-li od porušení zákona na ochranu státu, zakazujícího vstup československým státním příslušníkům do řad zahraničních ozbrojených sil

(Pasák 1999: 174), je třeba zdůraznit, že drtivá většina případných partnerů pro spolupráci v rámci Lidové fronty měla zcela odmítavé stanovisko k přímé účasti v občanské válce. Změna v postoji československých komunistů byla stále nejednoznačná a z tohoto důvodu se jim nedařilo získat potřebnou důvěru potenciálních partnerů.¹⁹

Snahy komunistů získat širokou podporu myšlenky Lidové fronty rezonovaly i na květnovém zasedání ÚV KSČ v roce 1937. Hlavním úkolem byl přetrvávající boj na obranu ČSR²⁰ a snaha oslovit co nejširší masy (Reiman 1961: 361–362). Do kampaně se měla dále co nejaktivněji zapojovat všechna stranická periodika. Haló noviny vyšly v mutaci s podtitulem „Zvláštní vydání pro živnostníky“. Mezi řadou hesel lze číst: „*Až si živnostníci, dělníci, rolníci podají ruce, spojí se v Lidovou frontu, bude jinak, bude lépe!*“ (Haló noviny 1937).

Činnost KSČ byla v tomto zlomovém období opětovně poznamenána Gottwaldovou absencí. Od květnového zasedání ÚV do podzimu přebýval v Moskvě. Důvody lze spatřovat v probíhajících stalinských čistkách v řadách Komunistické internacionály, které měly absolutní přednost. Zvláštní komise ustanovená plénem VKS(b) v čele s Dimitrovem měla uskutečnit důkladnou očistu v rámci EKI, a zabránit tak podvrtné činnosti a protisovětské špionáži. Výsledkem bylo propuštění 65 zástupců zahraničních sekcí (Firsov 2004:75) a další vlna strachu. Sovětský svaz již nebyl zdaleka bezpečným azylem pro komunisty v případě jejich stíhání v domovské zemi.

Zahraničněpolitická a vnitropolitická situace se stále zhoršovala a výrazných úspěchů nezaznamenala ani Lidová fronta. Masarykova smrt v září tohoto roku předznamenala blížící se konec prvorepublikové ČSR, ale také vzedmula vlnu odhodlání. Masaryk byl bezesporu symbolem československé státnosti a bez ohledu na jeho ústup z politického života byl do své smrti stále respektovanou osobností. V období, kdy politický vývoj v Evropě ohrožoval samu existenci nezávislého Československa, a zahraničněpolitická témata se stala do značné části vnitropolitickými, mohla být tato ztráta paradoxně impulzem ke spolupráci v mnoha ohledech antagonistických táborů. Státní pohřeb byl manifestací jednoty a odhodlání pokračovat v demokratickém odkazu jednoho ze zakladatelů samostatného státu. Bylo otázkou, jaký postoj zvolí komunisté, kteří velmi často nešetřili útoky na samotné principy demokratického státu a jeho představitelů včetně Masaryka. Vedení strany si bylo dobře vědomo Masarykovy popularity a značného potenciálu, který by svou aktivitou mohl být případně použit při navázání spolupráce s ostatními politickými subjekty a možnosti jejich následného začlenění do konceptu Lidové fronty.

Komunisté se přihlásili k Masarykovu odkazu, ale také prezentovali část jeho postojů v souladu s aktuální politikou strany. Umírněná rétorika KSČ umožnila začlenit Masarykův odkaz do konceptu boje proti fašismu a na ochranu republiky. „*Dnes stojíme s úctou nad hrobem heroického bojovníka (...). Stojíme nad hrobem muže, jemuž podobní přicházejí jednou za dlouhá staletí. A právě dnes, kdy reakce a fašismus kují pikle proti demokracii a samotné existenci naší republiky, potřebuje pracující lid takových bojovníků, jakým byl prezident T. G. Masaryk.*“ (Mikulíček 1937: 2). Komunisté hledali a vytvářeli možné paralely a odkazy mezi komunistickou ideou, historickým odkazem a masarykovskými ideály. „*Právě marxisticky*

školené a třídně uvědomělé dělnictvo bylo vždy vědomo, že T. G. Masaryk je povolán hrát čelnou úlohu v osudech národa, zápasícího o své novodobé uplatnění. Neboť na rozdíl od jiných našel T. G. Masaryk smysl českých dějin ve velkých ideách lidského pokroku, v demokracii a v humanitě. Jako demokrat a humanista navazoval Masaryk přímo na velkou historickou minulost českého národa, na Husa, Komenského, stejně jako na pokrokové ideály doby probuzenecké, doby Havlíčkovy atd.“ (Kopecký 1937: 1). Komunisté dokonce neváhali sami sebe prezentovat jako nositele Masarykova odkazu: „A z celého díla Masarykova také jasně plyne, kdo se smí hlásit k jeho dědictví: jen ten, kdo jako on jde zcela reálně a neúchylně za dalším kulturním povyšováním člověka, za uskutečňováním humanitních ideálů, za osvobozením člověka. Ne ten, kdo stojí, ale ten, kdo jde vpřed.“ (Fučík 1937: 1).

Na konci roku 1937 se z Moskvy vrátil Gottwald a ve svém projevu na prosincové schůzi v pražské Lucerně konstatoval, že získal patřičný rozhled. Československo bylo dle jeho slov ochráncem nejdůležitějšího úseku mírové fronty. Neopomněl požadavek na zrovnoprávnění a odstranění diskriminace KSČ ve srovnání s ostatními politickými subjekty a podporu Lidové fronty (Gottwald 1946: 147–155). Zejména od podzimu 1937 do podzimu 1938 byla na programu stranických schůzí neustále zdůrazňována nezbytnost vytvoření Lidové fronty (Malá – Života 1963: 646–666).

Poslední rok existence prvorepublikové ČSR byl ve znamení řady krizových událostí, jejichž vývoj a směřování bylo již velmi často nereálné výrazně ovlivnit ze strany vlády, úřadů nebo politických stran. Okolní státy byly nepřátelské k existenci ČSR a jejich komunistické strany byly mírně řečeno v defenzivě (v Německu či Rakousku komunistické strany již oficiálně neexistovaly). V Moskvě probíhaly stalinské čistky a i na první pohled doposud privilegovaní straníci byli odsuzováni v rámci exemplárních procesů. Na řadu odsouzených měla své vazby i část československých komunistů. V březnovém procesu proti „Bloku pravých a trockistů“ byly velmi důležitou součástí obžaloby i údajné vazby obžalovaných na cizí nepřátelské státy (Nedvěd 1938: 5). Spolupráce mezi komunisty a zbytkem společnosti se v tomto období rozšířila především na základě činnosti a projevů vzájemných sympatií bez ohledu na direktivy spojené s lidovou frontou pod centrálním vedením komunistické strany a za dohledu představitelů komunistické internacionály. Na sklonku existence ČSR se stali komunisté v řadě oblastí neaktivnějšími obránci samostatnosti a svým postojem získali bezesporu i sympatie části společnosti.

Závěr

KSČ byla nedílnou součástí stranického systému první ČSR, ale také představitelkou antisystémové strany splňující Sartoriho kritéria antisystémovosti. Samotné projevy, opravňující označit komunistickou stranu jako antisystémovou, procházely svým vývojem a měnící se intenzitou. Klíčové pro vývoj strany byl bezesporu její vstup do řad nadnárodního hnutí v podobě Komunistické internacionály se sídlem v Moskvě v roce 1921. Účast

v této organizaci byla podmíněna bezodkladným přijetím základních podmínek vytvářejících přímou závislost a podřízenost moskevskému vedení, které reprezentovalo nejen zcela jinou ideologii, ale také prosazovalo ekonomické a politické zájmy Sovětského svazu. Jednotlivé členské strany se tak staly pouhými sekcemi, jejichž primárním úkolem bylo vykonávat politiku ústředního vedení. Českoslovenští komunisté při plnění jednotlivých usnesení Komunistické internacionály a EKI velmi často aktivně vystupovali proti existenci ČSR a jejím demokratickým základům. Nejen řadoví komunisté a intelektuálové byli v období první republiky postaveni před dilema, zda mají podpořit demokratický systém nebo být věrni stranické linii Komunistické internacionály bez ohledu na její antisystémovost a odtrženost od mezinárodní a vnitropolitické reality. Problém nejednoznačnosti a chaotičnosti jednotlivých direktiv i dlouhodobých politik, mezi které patřily i významné koncepty jednotné a lidové fronty doplňoval, násobil a komplikoval i vnitrostranický boj o moc.

Období lidových front má své nezastupitelné místo nejen ve vývoji Komunistické internacionály, ale také v historii KSČ. Po IV. kongresu Kominterny v roce 1928 (a jeho oficiálním potvrzením správnosti bolševického „obratu doleva“) a následném V. sjezdu KSČ, který definitivně přijal bolševické metody a rétoriku, znamenal koncept lidových front zásadní obrat v politice. Bez ohledu na změnu v kurzu Komunistické internacionály a jejich sekcí však zůstával nadále stále stejný cíl v podobě nastolení diktatury proletariátu. Lidové fronty byly pouhým krokem na této cestě. Pro československé komunisty znamenalo přijetí politiky Lidové fronty ideové ospravedlnění řady kroků, které již v první polovině 30. let komunisté zejména na nejnižší stranické úrovni uskutečnili. Řada členů strany stále více vnímala zásadní rozpory mezi realitou a oficiální linií strany, která doposud vedla do větší izolace a marginalizace KSČ. Oficiální přijetí strategie lidových front moskevským vedením Komunistické internacionály umožnilo komunistům pozměnit a opustit nejradikálnější bolševickou rétoriku. Pro řadu obyvatel přestala KSČ být postupně vnímána jako antisystémová strana a stala se v mnoha ohledech akceptovatelnou a hodnou podpory. Hlavní roli hrála stále se zhoršující mezinárodní a vnitropolitická situace, za které na sklonku existence ČSR byla ochotna spolupracovat s komunisty i řada představitelů a členů ostatních, zejména socialistických politických stran, a to bez ohledu na skutečnost, že k zásadní změně samotné KSČ nedošlo.

Konec první republiky zastihl komunisty jako jedny z neaktivnějších obránců státu. Důvodem však nebylo jejich ztotožnění se s ideály a systémem první republiky, proti kterému aktivně vystupovali po většinu své existence. Ke změně byli donuceni mezinárodním a domácím politickým vývojem a v neposlední řadě i na základě požadavků moskevského vedení Komunistické internacionály, jejíž byli národní sekcí. KSČ získala v tomto období bezesporu řadu zkušeností a poznatků, mimo jiné jak oslovit masy. Klíčem bylo zastřešení radikálních bolševických a antisystémových postojů, internacionalismus byl oslaben ve prospěch nacionálního cítění. Nezastupitelné místo v tomto konceptu mělo i zastřešení v podobě Lidové fronty pod zásadním vlivem komunistů. Po konci druhé světové války se

KSČ dále navenek profilovala v podobě strany pro všechny ochránce národa a budovatele republiky. Plně zúročila své zkušenosti s obdobím lidových front s maximálním využitím mezinárodní a vnitropolitické situace.

Poznámky/

- 1 Problematičnost období lidové fronty z pohledu samotných komunistů dokumentuje i na svou dobu velmi nízký náklad. V případě Hájkovy knihy vyšlo pouhých 1000 výtisků, publikace autorů Lejbnony a Širinji dosáhla navzdory své angažovanosti 2000 výtisků, v případě Hrbaty byl náklad 700 kusů.
- 2 Sartoriho teoretická východiska nalezla odezvu i u významných českých politologů. Michal Kubát se ve svých pracích věnuje nejen samotnému pojmu antisystémovosti (Kubát 2016: 78–86), ale také kritickým názorům a novým přístupům (Kubát 2010: 71–86). Nelze také opomenout Kubátovu aplikaci Sartoriho teorie antisystémové strany na současnou Komunistickou stranu Čech a Moravy (Kubát 2006: 548–556). Miroslav Novák oceňuje Sartoriho přínos, ale nevyhýbá se i věcným polemikám zejména v otázce bipolárních systémů (Novák 1997: 78–86, 2011: 568–575). Maxmilián Strmiska přispěl do odborné diskuze polemikou nad (problematickou) aplikovatelností konceptu antisystémové strany (Fiala – Strmiska 2009: 147–152).
- 3 Dle Sartoriho „[j]e dobré zopakovat, že strany, o nichž je řeč, musí být relevantní, tj. musí být výsledkem vyřazení těchto stran, kterým chybí „koaliční použitelnost“, pokud ovšem jejich „zastřehovací moc“ neovlivňuje mezistranickou soutěž“ (Sartori 2005: 136).
- 4 Dle Kubáta platí, že „[p]okud jde o místo působení, Sartori říká, že antisystémová strana může operovat jak uvnitř, tak i vně systému. „Být uvnitř“ systému znamená, že antisystémová strana hraje svoji hru „podle většinových pravidel“, což je podle Sartoriho případ hlavně komunistických stran“ (Kubát 2010: 73).
- 5 Prvorepublikovému systému lze bezesporu oprávněně vytýkat neřešené národnostní otázky v případě českých zemí týkající se zejména německé menšiny. Především v prvních letech existence ČSR významným způsobem ovlivňovalo fungování nejen stranického systému uskupení představitelů pěti nejvlivnějších politických stran, tzv. Pětka. Uskupení Pětky přijímalo řadu rozhodnutí, která byla akceptována politickými stranami, které tito představitelé reprezentovali. Vyjednávání však probíhala mimo vládu či parlament, jakkoli výsledné rozhodnutí, ke kterému členové uskupení dospěli, bylo následně prosazeno v zákonodárném sboru a uvedeno do života státní exekutivou. Vystupování Pětky bylo zejména v krizových 30. letech reprezentováno jako důkaz selhání demokratických principů, s poukazem na skutečnost, že členové uskupení určovali personální složení vlád a v neposlední řadě také politiku státu, ovšem bez ochoty do sestavené vlády vstoupit a nést patřičnou odpovědnost ze strany těchto členů. Ve vztahu k politickým stranám nelze nezmínit formát přísně vázaných kandidátek. Stranické sekretariáty měly velmi účinný nástroj pro dokonalou kontrolu nejen nad obsazováním poslaneckých postů, ale i nad požadovanou loajalitou jednotlivých poslanců. Poslanecký mandát ve skutečnosti nepatřil poslanci, ale politické straně, kterou poslanec pouze zastupoval, byť byla tato praxe v rozporu s ústavou. Přihlédneme-li i k velmi ožehavé problematice spojené s financováním politických stran a s ní spojené vazby na státní aparát, byl kritický pohled na úroveň vnitrostranické demokracie a stranictví prvorepublikové ČSR oprávněný (Cabada – Šanc 2005: 23–24).

- 6 Postoj Komunistické internacionály se vyjasnil na VI. kongresu v létě 1928. Dle Švermy: „*Komunisté i dále jsou představiteli bojovné dělnické jednoty, komunisté i dále budou se obracet na poctivé dělníky, stojící pod vlivem reformistů, volající do boje, ale tato jednotka – jednotná fronta zdola – musí jasně ukázati veškeru propast mezi námi a reformisty. Taktika jednotné fronty zdola, taktika jednotné fronty, vyrůstající z bojové vůle závodů. Ne s vůdci, ale s dělníky – a proti vůdcům! – to je jediná odpověď, kterou může dáti KI k oné úloze, k níž nyní sociální demokracie dorostla*“ (Šverma 1928: 731).
- 7 Požadavky na důslednou bolševizaci KSCŽ zaznívaly i z vlastních řad již před V. kongresem Komunistické internacionály. Úsilí řady stoupců bolševického směřování bylo zaměřeno na změnu vlastní organizační struktury strany, která měla být klíčovou pro její další vývoj (Beuer 1928:124–128). Následující období důležitost těchto kroků potvrdilo.
- 8 Guttman bezesporu reprezentoval umírněnější křídlo strany, které akceptovalo možnost jistého stupně spolupráce a tolerance k sociální demokracii. Kritika jeho postojů měla dopad i na měsíčník pro teorii a praxi marxismu-leninismu *Komunistickou revue*. Guttmannovo angažmá bylo jedním z důsledků ukončení vydávání *Komunistické revue* na podzim 1933 (Cabada 2005: 153). Je otázkou, do jaké míry se stala *Komunistická revue* protibolševickou, obzvláště pokud se začteme do červencového článku s názvem „Co je „sociálfašismem“?“ (F. Š. 1933: 186), ve kterém zazněla nejtvrdší kritika sociální demokracie a kde byla vášnivě obhajována teze sociálfašismu ze stalinistického pohledu s nezbytnou kritikou trockismu.
- 9 Agresivní politika Komunistické internacionály přinesla své ovoce. Koncem roku 1933 mělo své zastoupení na XIII. plénu EKI 72 komunistických stran, ale pouze 16 působilo legálně a 7 pololegálně. Francouzská a československá sekce se stala s pouhými 30.000 členy největšími zástupci, odhlédneme-li od ruských bolševiků a čínské sekce (McDermott – Agnew 2011: 132).
- 10 Dle Dimitrova i „*v Československu je možné a nutné využití pro vytvoření jednotné fronty dělnické třídy určitých požadavků, vytýčených českou a německou sociální demokracií a reformistickými odbory. Když sociální demokracie například žádá, aby byla dána práce nezaměstnaným nebo aby byly zrušeny – jak to žádá již od roku 1927 – zákony, oklešťující obecní samosprávu, je nutno dole v jednotlivých místech a v každém okrese konkretizovat tyto požadavky a ruku v ruce se sociálnědemokratickými organizacemi bojovati za jejich skutečné provedení. Nebo když sociálnědemokratické strany potírají „povšechné“ nositele fašismu ve státním aparátu, je nutno v každém okrese vytáhnouti na světlo konkrétní fašistické trabanty a společně se sociálnědemokratickými dělníky podnikati akce za jejich odstranění ze státních funkcí*“ (Dimitrov 1935: 40).
- 11 V květnu 1935 se konaly volby do Národního shromáždění ČSR.
- 12 K posunu ve vnímání bezesporu přispěla mezinárodní situace v Evropě. Již v lednu 1935 v časopisu *Přítomnost* J. E. Šrom píše: „*Sovětský svaz za dané situace je partnerem v mezinárodně-politických a mezinárodně-hospodářských závazcích stejně spolehlivým, jako každý partner jiný. Určité výhrady je třeba míti sice na paměti, ale ty plynou z celkové vnitřní struktury sovětské, která neskrývá pro nás nic neznámého. Této vnitřní struktury a vnitřní situace jest však třeba pečlivě a soustavně si všimati, neboť jediné ona určuje hodnotu partnera*“ (Šrom 1935: 10).
- 13 V rámci Komunistické internacionály proběhla řada debat o nutnosti využít a jistým způsobem moderovat národní a národnostní citění v jednotlivých zemích v rámci ideologického boje (Dimitrov 1938: 64–69).
- 14 Slovy Gottwalda: „*Pozice komunistické strany ve věci ohrožení Československa hitlerovským fašismem je pozicí obrany Československa proti Hitlerovi, obrany proti fašismu*“ (Gottwald 1936: 30).
- 15 Dle Gottwalda: „*Dnes Československo a Francie podporují do určité míry, byť i s výhradou, byť ne důsledně, mírovou politiku Sovětského svazu*“ (Gottwald 1936: 31).

- 16 Velmi často ve spojitosti se smlouvou mezi Francií a SSSR.
- 17 Sjezd se konal v Praze v období od 30. května do 1. června 1936.
- 18 Dle Buriana se budeme sotva „mýliti, řekneme-li, že Stalinova proklamace trestu smrti bude nejen novým mezníkem ve vývoji vnitřních věcí SSSR, ale také mezníkem ve vývoji mezinárodního dělnického hnutí, i hnutí československého“ (Burian 1936: 531).
- 19 Gustav Winter vyjádřil své pochybnosti vůči komunistické linii v *Přítomnosti* následovně. „Ve všech zemích podnikají právě komunistické strany velikou akci za jednotnou frontu se stranami socialistickými dovolávající se francouzského příkladu. (...) Teoretickým vodítkem je usnesení loňského sedmého sjezdu Komunistické internacionály, jenž stál celý pod dojmem nebezpečí, které hrozilo sovětskému Rusku z Německa a Polska na západě, z Japonska na východě. Nejlepší ochranou sovětského Ruska bylo zachování demokracie v těch zemích, kde ještě nebyla zničena. Nejlepším prostředkem k tomu se zdála sjezdu jednotná fronta. A to tím spíše, že touto cestou bylo možno zabít dvě mouchy najednou, dostat se do přímého kontaktu se socialistickými stranami a pokoušet se působit na jejich masy. Jednotnou frontu nabízeli komunisté socialistickým stranám už ovšem dávno předtím, ale netajili se svými skutečnými úmysly. Šlo prostě o to, ovládnout socialistické strany. Šlo tentokrát o něco jiného?(...) Ve Španělsku pomáhali komunisté rozkládat socialistickou stranu a jejich agitace měla vliv hlavně na socialistickou mládež – ta se již odtrhla od své strany a provedla fúzi s mládeží komunistickou. Oslabujíc takto socialistickou stranu, oslabovala španělská strana komunistická zároveň onu „lidovou frontu“, která vyhrála letos v únoru a zbavila Španělsko vlády klerikálně-fašistické. Nynější otřesy ve Španělsku a odboj generality, vychází právě z toho, že reakci roste nová odvaha tímto rozkladem nejsilnější složky lidové fronty. Proč jednala španělská komunistická strana takto radikálně, opakujíc chyby komunistů v jiných zemích před pádem demokracie, kdežto komunistická strana ve Francii podává vzor státnické umírněnosti? Prostě proto, že pro bezpečnost sovětského Ruska vypadá jako lhostejné, co se děje ve Španělsku, neboť Španělsko levé ani pravé nepůjde sovětskému Rusku v případě potřeby na pomoc“. V závěru článku autor vyjádřil pohled na KSČ a její nový přístup „Je-li komunistický obrat k demokracii skutečně upřímný a trvalý, měl by se projevit nejprve tam, kde mohou komunisté snadno provést, to jest v programu a organizačním řádu komunistických stran samých. Po této stránce neudělali komunisté nic, co by mohlo vzbuzovat důvěru. Z jejich programu nezmizela diktatura proletariátu ne v tom smyslu, který dává tomu pojmu Marx, ale v tom, v kterém byl v sovětském Rusku uskutečněn, a nevzdali se cíle stát se monopólní stranou podobně, jako je tomu v Rusku“ (Winter 1936: 565–568).
- 20 Pod tlakem událostí potlačili částečně komunisté v čele s Gottwaldem v období od roku 1936 do Mnichovské dohody v roce 1938 své požadavky na třídní boj a prezentovali nutnost obrany samostatného Československa (Zinner 1963: 55–56).

Poděkování /

Autor by na tomto místě rád poděkoval doc. Ladislavu Cabadovi a oběma anonymním recenzentům za jejich cenné a podnětné připomínky k dřívějším verzím tohoto textu.

Seznam pramenů a odborné literatury /

- Barnard, F. (1991). Political Culture: Continuity and Discontinuity. In: Skilling, G. (ed.). Czechoslovakia, 1918-88: *Seventy Years from Independence*. New York: St. Martin's Press, pp. 133–153.
- Beuer, G. (1928). Nový organizační řád KSČ. *Komunistická revue*, roč. 5, č. 2, 124–148.
- Bieliková, J. et al. (1984). *Dějiny Komunistické strany Československa v datech*. Praha: Svoboda.
- Burian, V. (1936). Stalinův trest smrti. *Přítomnost*, roč. 13, č. 34, s. 529–531.
- Cabada, L. (2005). *Komunismus, levicová kultura a česká politika 1890-1938*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Cabada, L. – Šanc, D. (2005). *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Dimitrov, J. (1935). *Za sjednocení milionů proti fašismu*. Praha: Nedvěd.
- Dimitrov, J. (1937). *Lidová fronta boje proti fašismu a válce*. Praha: Nedvěd.
- Dimitrov, J. (1938). *Problémy jednotné a lidové fronty*. Praha: Borecký.
- Firsov, F. (2004). Dimitrov, the Comintern and Stalinist Repression. In: McLoughlin, B. – McDermott, K. (eds.). *Stalin's Terror: High Politics and Mass Repression in the Soviet Union*. New York: Palgrave Macmillan, pp. 56–81.
- F. Š. (1933). Co je se „sociálfašismem“? *Komunistická revue*, roč. 8, č. 6, s. 186–189.
- Fučík, J. (1937). O jeho tradici. *Rudé právo*, č. 221, s. 1.
- Fiala, P. – Strmiska, M. (2009). *Teorie politických stran*. Brno: Barrister & Principal.
- Gottwald, K. (1936). Lidovou frontu pro obranu míru, proti Hitlerovi, za chléb a svobodu. In: *Protokol VII. sjezdu KSČ*. Praha: Nedvěd, s. 29–43.
- Gottwald, K. (1946). *Deset let. Sborník projevů. 1936 – 1946*. Praha: Svoboda.
- Hájek, R. (1928). Boj horníků a taktika jednotné fronty. *Komunistická revue*, roč. 5, č. 10, s. 746–754.
- Hájek, M. (1969). *Jednotná fronta: k politické orientaci Komunistické internacionály v letech 1921–1935*. Praha: Academia.
- Haló noviny (1937). Zvláštní vydání pro živnostníky. *Haló noviny*, roč. 5, č. 110, s. 1–2.
- Hedeler, W. (2004). Ezhov's Scenario for the Great Terror and the Falsified Record of the Third Moscow Show Trial. In: McLoughlin, B. – McDermott, K. (eds.). *Stalin's Terror: High Politics and Mass Repression in the Soviet Union*. New York: Palgrave Macmillan, pp. 34–55.
- Hrbata, F. (1963). *Komunistická internacionála a protifašistické hnutí v letech 1933–1935*. Praha: SPN.
- Klimek, A. (2002). *Velké dějiny země Koruny české XIII. 1929–1938*. Praha: Paseka.
- Kopecký, V. (1937). Komunisté a T. G. M. *Rudé právo*, č. 220, s. 1.

- Kubát, M. (2006). Teorie antisystémovosti a Komunistická strana Čech a Moravy. In: Němec, J. – Šústková, M. (eds.). *III. Kongres českých politologů, Olomouc 8.–10. 9. 2006*. Praha – Olomouc: Česká společnost pro politické vědy.
- Kubát, M. (2010). *Politická opozice v teorii a středoevropské praxi (vybrané otázky)*. Praha: Dokofán.
- Kubát, M. (2016). Antisystémová strana. Giovanni Sartori, jeho koncepce a diskuse o ní. In: Novák, M. (ed.). *Strany, volby a demokracie: od Duvergera k Sartorimu a dále*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 78–86.
- Lejbzon, B. M. – Širinja, K. K. (1966). *Obrat v politice Kominterny*. Praha: Svoboda.
- McDermott, K. – Agnew, J. (2011). *Kominternu: dějiny mezinárodního komunismu za Leninovy a Stalinovy éry*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Malá, I. – Života, J. (1963). *Policejní relace o schůzích KSČ z let 1921-1938: Katalog k signaturám P 73/31 a P 87/23 z fondu Presidium policejního ředitelství. Praha. Část 2, Období 1933-1938*. Praha: Ministerstvo vnitra, s. 427–831.
- Mikulíček, V. (1937). T. G. M., přítel a „přítel“. *Rudé právo*, č. 219, s. 2.
- Nedvěd, F. (1934). *Jasnou frontou proti oportunistu*. Praha: Nedvěd.
- Niklíček, L. (1968). *Dilema československých komunistů ve třicátých letech*. Pardubice: Socialistická akademie.
- Novák, M. (1997). *Systémy politických stran: úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Novák, M. (2011). Sartoriho typologie stranických systémů. In: Novák, M. (ed.). *Úvod do studia politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 568–575.
- Od VI. sjezdu Kominterny až k 1. srpnu 1929 o situaci a úkolech komunistických stran (1929)*. Praha: KSČ.
- Program KI a usnesení VI. sjezdu KSČ (1931)*. Praha: Haken.
- Protokol V. řádného sjezdu Komunistické strany Československa, 18. - 23. února 1929 (1978)*. Praha: ÚV KSČ.
- Protokol VI. řádného sjezdu Komunistické strany Československa. Konaného v Praze ve dnech 7. až 11. března 1931 (1931)*. Praha: Haken.
- Protokol VII. sjezdu Komunistické strany Československa (1936)*. Praha: Nedvěd.
- Reiman, P. (1961). *Dějiny KSČ*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury.
- Rezoluce I. sekce /všeobecně politické/ XIII. Valného sjezdu Československé strany národně socialistické (1936)*.
- Sartori, G. (2005). *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Šrom, J. E. (1935). Stalin a Třetí internacionála. *Přítomnost*, roč. 12, č. 1, s. 8–10.
- Šverma, J. (1928). Na prahu velikých bojů. Výsledky VI. Kongresu KI. *Komunistická revue*, roč. 5, č. 10, s. 725–733.

- Winter, G. (1936). Z tajů jednotné fronty. *Přítomnost*, roč. 13, č. 36, s. 565–568.
- Zápotocký, A. (1928). KSČ a Otevřený list EKI I. *Komunistická revue*, roč. 5, č. 10, s. 792–795.
- Zápotocký, A. (1936). Zahájení sjezdu. In: *Protokol VII. sjezdu KSČ*. Praha: Nedvěď, s. 13–15.
- Zinner, P. (1963). *Communist Strategy and Tactics in Czechoslovakia, 1918–48*. New York: Frederick A. Praeger.

Summary /

The Communist Party of Czechoslovakia was one of the political parties that influenced the development of inter-war Czechoslovakia and represented an anti-system element in its political system. The Czechoslovak Communists, at their constituent congress in 1921, accepted the conditions of the Communist International, based in Moscow, and became its subordinate national section. In close connection with the transnational communist organization, representing primarily power interests of the Soviet Union and its leadership, they often had confrontations with the democratic regime of inter-war Czechoslovakia. Therefore, the links to the Communist International were a determining factor in shaping the policy of the Czechoslovak Communists, which subsequently found itself in a number of contradictory decisions, and its direction was often completely incomprehensible and unpredictable even to its members. In addition to a number of orders, guidelines and directives adopted within the Communist International, there was the policy of the People's Fronts adopted in the 1930s, which has its specific place and which led to a number of fundamental changes in the attitudes and positions of the Communist parties in individual member countries. The aim of the strategy of the People's Fronts was supposed to be the fight against fascism and Nazism, as well as the effort to reach out to the general public within this fight, which would, in turn, lead to a significant strengthening of the positions of the individual Communist parties.

The aim of the paper is to analyse the shift and, in some areas, even the turn-around in the policy of the Czechoslovak Communists initiated and allowed for by the adoption of a policy of the People's Front in interwar Czechoslovakia. The crucial question is whether and to what extent the strategy of the People's Fronts had an effect on the potential weakening of the anti-system attitudes of the Communist Party of Czechoslovakia, and whether the change in politics and rhetoric of the Czechoslovak Communists had the required impact on their perception by society and other political parties. The diachronic comparison has been used to determine whether any anti-system elements have changed in accordance with the Sartori criteria of the anti-system party, the Communist Party of Czechoslovakia before or after the adoption of the People's Front Policy. An indicator of the shift in the communist approach will be not only the statements of their leading party leaders, but also the real steps and willingness to cooperate with other democratic political actors, and last but not least, the changes in the number of party members. Furthermore, content analysis of documents of the Communist

International, periodicals and printed materials published by the Czechoslovak Communists have been used. However, also responses of representatives of other political parties and the public have been taken into account.

Utterances, due to which the Communist Party could be identified as an anti-system party, developed and this development was accompanied by varying intensity. The crucial step for the development of the party was undoubtedly the fact that in 1921 it voluntarily joined the multinational movement in the form of the Communist International. The participation in this organization was subject to the immediate adoption of the basic conditions creating direct dependence and subordination to the Moscow leadership, representing not only a completely different ideology but also promoting the economic and political interests of the Soviet Union. As a result, the individual member states became mere sections, the primary tasks of which was to pursue a central leadership policy. The Czechoslovak Communists very often actively opposed the existence of Czechoslovakia itself and its democratic foundations in the implementation of individual resolutions of the Communist International and its executive committee. For their systematic attacks, the Communists actively used the full spectrum of their party press in conjunction with the public speeches of their representatives at assemblies, demonstrations, but also on parliamentary grounds. Not only ordinary communists and intellectuals faced a fundamental dilemma in the interwar period, whether they should support the democratic system or be faithful to the party line of the Communist International, regardless of its anti-system nature and its detachment from international and internal politics. We should also mention the internal party problems stemming from the ambiguity and chaos of individual directives and long-term policies, all of which have been supplemented and multiplied by a simple internal struggle for power.

The Comintern on its VI. Congress in 1928 officially confirmed the correctness of the Bolshevik „left turn“ commenced in 1926. The subsequent V. Congress of the Communist Party of Czechoslovakia brought the final control of the party by the Bolshevik wing, led by Klement Gottwald. The communist movement found itself at the beginning of a new stage of its development, often referred to as the „third period“, which was associated with the increasing aggression of individual national sections towards everything and everyone that was not in line with the Bolshevik concept. As a result, the isolation and the anti-systemic manifestations of the Communist parties increased. Within the framework of a consistent Bolshevization of the party, the Czechoslovak Communists were to fulfill the task of ridding the party of its social-democratic traditions, which would be a source of real danger.

Since the early 1930s, Czechoslovak Communists have been increasingly confronted with a changing internal political situation. Completely meaningless attacks on social democracy under the motto of the struggle against social-fascism and the attempt to get a part of society and workers on their side did not bring success and, on the contrary, a dangerous outflow of workers to the extreme right occurred. Attempts to increase the impact on trade unions and the situation in the plants faced a major problem stemming from the fact that during this period only 16% of the party members were present in the plant trade union cells, and the

unemployment rate of the party members was almost 40 %. The united front was supposed to continue to be an instrument for indoctrinating the social democrats, and there was an attempt to quickly “clean” the united front of social democratic officers, workers and sympathizers who were inconsistent with the ideas and practices of communist ideology. The communists, in their view, were the only real fighters against fascism. However, in this situation, more and more people pointed out at the absurd sectarian policy of the Communist International and the outlined party line. The aim was to at least partially weaken the useless policy of combating social-fascism.

The policy of People’s Fronts and its associated period has its irreplaceable position not only in the development of the Communist International, but also in the history of the Communist Party of Czechoslovakia. A key event was the speech of Georgi Dimitrov at VII. Congress of the Communist International held in the summer of 1935. For the Czechoslovak Communists, the adoption of the People’s Front policy meant ideological justification of a series of steps that the communists did in the first half of the 1930s, especially at the lowest party level, within a series of contacts with representatives of other left-wing parties and movements. Many members of the Party increasingly perceived the fundamental contradictions between the reality and the official line of the party, which so far led to ever stronger isolation and marginalization of the Communist Party of Czechoslovakia. The official adoption of the people’s front strategy by the Moscow leadership of the Communist International allowed the communists to alter and abandon the most radical Bolshevik rhetoric.

For a number of people, the Communist Party gradually ceased to be perceived as an anti-system party and became, in many ways, acceptable and worthy of support. The main role was played by the quickly worsening international and internal political situation, under which, by the end of the existence of independent Czechoslovakia, many representatives and members of other socialist political parties were willing to cooperate with the Communists regardless that no fundamental change in the Communist Party of Czechoslovakia had occurred. By the termination of independent Czechoslovakia communists became one of the most active defenders of the republic. The reason, however, was not their identification with the ideals and system of democratic Czechoslovakia, against which they actively opposed for most of their existence. They were forced to make this change by international and domestic political developments and, last but not least, by the demands of the Moscow leadership of the Communist International, the national section of which they were. In this period, the Communist Party undoubtedly gained a wealth of experience and knowledge, including the ability to address the public. The key was blurring of radical Bolshevik and anti-system attitudes, and the internationalism was weakened in favor of national sentiment. Also, the roofing of the People’s Front under the significant influence of the Communists played a very important role in this process. After the end of World War II, the Communist Party of Czechoslovakia outwardly continued to portray itself as a party for all the protectors of the nation and the builders of the republic. It fully capitalized on its experience from the period of the People’s Fronts by maximally taking use of the international and internal political situation.